

MART 2022.

ОТПОРЕН БАЛКАН

СОЦИЈАЛНА ПОВТОРНА УПОТРЕБА НА КОНФИСКУВАНИ СРЕДСТВА

САША ЃОРЃЕВИЌ

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME

ОТПОРЕН БАЛКАН

Овој краток преглед е дел од серијата извештаи со наслов „Отпорен Балкан“ кои ги изработи Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал (ГИ-ТОК), којшто ги анализира и истражува темите од заеднички интерес за граѓанските организации (ГО) во Западен Балкан кои се занимаваат со прашања поврзани со организираниот криминал. Овој краток преглед се фокусира на конфискувањето на средствата стекнати преку криминал и нивната социјална редистрибуција.

Извештајот е производ на Опсерваторијата на ГИ-ТОК за нелегални економии во Југоисточна Европа и Фондот за отпорност на ГИ-ТОК.

Извештајот се темели на податоци, информации и анализи кои што ги собраа и споделија чинители на граѓанското општество во регионот на Западен Балкан. Особено би сакале да се благодариме на Валтер Кемп за неговата поддршка и водство; но и другите членови на Опсерваторијата, особено Анеса Аговиќ, Александар Србиновски и Фатјона Медини за нивниот придонес и помош; како и организациите кои добиле донации од Фондот за отпорност на ГИ-ТОК, а коишто се наоѓаат во регионот, за нивниот искрен и конструктивен ангажман низ процесот.

Оваа публикација е произведена со финансиска помош на Министерството за надворешни работи на Германија. Содржината на публикацијата е одговорност единствено на ГИ-ТОК и таа не секогаш ги одразува ставовите и на Владата на Германија.

© 2022 Global Initiative Against Transnational Organized Crime.

Сите права се задржани. Ниту еден дел од оваа публикација не смее да се репродуцира или да се пренесува

во каква било форма или на кој било начин, без претходна дозвола во писмена форма од Глобалната иницијатива.

Насловна страница: © David Franklin / Alamy Stock Photo; Ivan Aleksic via Unsplash

Прашањата упатете ги на:

The Global Initiative Against Transnational Organized Crime

Avenue de France 23

Geneva, CH-1202

Швајцарија

www.globalinitiative.net

СОДРЖИНА

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ И ПРЕПОРАКИ	2
ОДЗЕМАЊЕ НА ПРОФИТОТ ОД КРИМИНАЛОТ	5
СОЦИЈАЛНА РЕУПОТРЕБА НА СРЕДСТВА	10
ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАМКИ ЗА СОЦИЈАЛНА ПОВТОРНА УПОТРЕБА	11
ДОСТИГНАТИ ЦЕЛИ ВО СОЦИЈАЛНАТА ПОВТОРНА УПОТРЕБА НА КОНФИСКУВАНИ СРЕДСТВА И СТУДИИ НА СЛУЧАЈ	15
ВОЗВРАЌАЊЕ НА ЗАЕДНИЦАТА	21
ЗАБЕЛЕШКИ	22

Влез во т.н безбеден простор за малолетни поранешни престапници во Нови Сад, Србија, пред да започне реновирањето. Граѓанското општество може да користи конфискуван имот за социјални цели и цели во заедницата, дури и во лоши услови. © Restart

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ И ПРЕПОРАКИ

Социјалната реупотреба на конфискувани средства стекнати преку криминал, создава можност за јакнење на отпорноста од организираниот криминал, дополнително создава темели за изградба на мостови помеѓу граѓанското општество и владините органи во шесте земји на Западен Балкан (ЗБб): Албанија, Босна и Херцеговина, Косово,¹ Црна Гора, Северна Македонија и Србија. Овој извештај ја разгледува практиката на социјална повторна употреба на конфискуваните средства и улогата на граѓанското општество во овој процес, и на неговите чинители. Испитува како граѓанското општество се вклопува во постојните правни и институционални рамки за социјална повторна употреба на конфискуваните средства и на кој начин ги истакнува добрите практики во ЗБб, особено во Албанија и Србија, а истовремено ги посочува и нивните структурни слабости.

Истражувањето се темели на полуструктурирани интервјуа со активисти и експерти на граѓанското општество, набљудувања за време на дијалозите за отпорност одржани помеѓу септември и декември 2021 година во секој од главните градови на ЗБб, анализа на секундарни податоци и учество на работилници со граѓанското општество за користење на конфискуваните средства за добро, што ги организираа Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ)² и Техничка поддршка на граѓанските организации во Западен Балкан и Турција (ТАКСО).³

Ова сиж е продолжение на извештајот *Посилни заедно: Јакнење на отпорноста на граѓанското општество на Западен Балкан*.⁴ Извештајот е креиран со намера да ја подигне свеста за социјалната повторна употреба на средствата стекнати преку криминал, да ги истакне искуствата на граѓанските организации (ГО) и да ја прошири и продлабочи оваа практика во ЗБб.

Главните наоди и препораки се следниве:

- Социјалната повторна употреба на конфискуваните средства треба посеопфатно да се разгледува, промовира и практикува во ЗБб со што ќе се покаже дека криминалот не

се исплати како метода за генерирање ресурси за поддршка на жртвите на криминал и дополнително ќе се истакне потребата за градење отпорност од организираниот криминал.

- Конфискуваните средства треба одговорно и наменски да се користат за компензација на штетата и поддршка на жртвите на криминал, како што е случајот во Србија, каде што Центарот за заштита на жртви на трговија со луѓе доби конфискуван објект кој ќе го користи како безбедна куќа за жртвите на трговија со луѓе.
- Социјалната повторна употреба на средствата треба да биде широко распространета во јавноста за граѓанското општество да стане свесно за можностите за аплицирање за пристап до овие средства или фондови. Постапките со кои се регулира располагањето со конфискуваните приноси стекнати преку криминал треба да бидат јавни, транспарентни и достапни, обезбедувајќи јавни информации поврзани со минимален опис на расположливите средства, нивната локација и состојба, дополнително препорачливо е и да се назначи контакт точка за оваа тематика, лоцирана меѓу релевантните владини агенции и тела.
- Владините тела и граѓанското општество треба да соработуваат за да обезбедат транспарентност на заплнетите средства, но и да пристапат кон ефективно управување со имотот, на пример преку јавно достапен веб-портал каков што е Confiscati bene 2.0,⁵ кои би се темелеле врз стекнатите практики и научените лекции во Албанија, но и од земјите на Европската унија (ЕУ) (како што се Естонија, Италија и Романија).
- Социјалната повторна употреба на средствата подразбира темелна и блиска соработка помеѓу владите и граѓанското општество за да се идентификуваат потребите и можностите на процесот, со кој ќе се обезбеди транспарентност и отчетност при исплатата на повратените средства. Дискусиите за тоа кои средства се достапни и како тие може да се искористат може да изградат мостови помеѓу граѓанското

Владите и граѓанското општество треба да соработуваат за да обезбедат транспарентност на процедурите околу заплнетите средства и ефективно управување со имотот.

да оиде вклучено во процесите за следење и проценка на влијанието кое што го имаат настаните поврзани со социјалната повторна употреба на заплнетите средства.

општество и владата, како и да ги зголемат владините ресурси за поддршка на работата на ГО (не само како даватели на услуги што ги комплетираат или дополнуваат државните активности).

- Граѓанското општество и агенциите за управување со средства треба да мотивираат и да ги поттикнат локалните заедници да се грижат за конфискуваните средства.
- Иницијативите кои што користат вратени средства треба да се гледаат во контекст на промовирање одржливи мали и средни претпријатија, претприемништво, обука за работа и развој на општеството што може да биде од корист за заедницата како целина, и тоа на одржлив начин.
- Проектот насловен „Конфискувани средства користени за социјално експериментирање (CAUSE)“, што го финансира ЕУ, а којшто функционираше добро во Албанија, може да се повтори и во останатите земји на ЗБб.
- Граѓанското општество треба да биде вклучено во процесите за следење и проценка на влијанието кое што го имаат настаните поврзани со социјалната повторна употреба на заплнетите средства..
- Приватниот сектор (особено банките и сметководствените фирми), како и организациите со релевантно знаење, како Канцеларијата на Обединетите нации за дрога и криминал и ОБСЕ, треба да им помогнат на владите на ЗБб да го зајакнат својот капацитет за заплетување средства и да соработуваат со ГО за да помогнат во повторното користење на овие ресурси во заедницата.
- Иницијативите и организациите, како што се Меѓуагенциската мрежа за управување со средства на Балканот и ОБСЕ, треба да работат и со владините агенции и со граѓанските организации за да ја подобрат практиката на повторна употреба на средства за социјални цели за да се зајакне отпорноста против организираниот криминал.
- Символичниот и психолошкиот ефект од социјалната повторна употреба
- на конфискуваните средства, треба да се истакне во општествата преку истакнување на фактите дека е возможно враќање на средства, компании и зелени површини на заедниците кои се погодени од штетните ефекти на организираниот криминал. Овие процеси не само што ги прераспределуваат
- приходите од криминал за јавно користење, тие и го поткопуваат имиџот на криминалните и корумпираните чинители кои важат за богати и недопирливи. Овие настани истовремено потсетуваат и дека криминалот едноставно не се исплати никому.

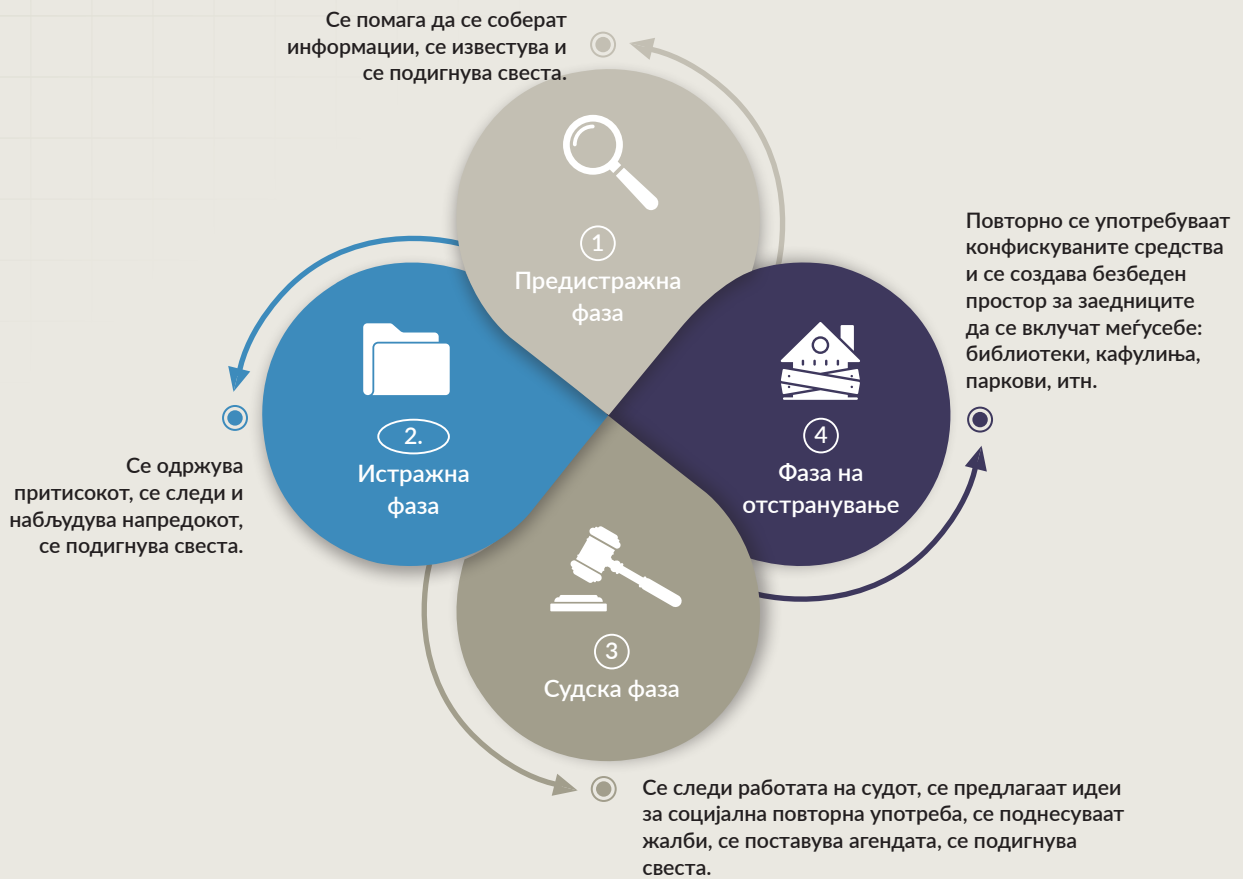
KinFolk Coffee Library во Драч е одземено средство стекнато преку криминал, што сега се користи за подготовка на храна, а и како мултикултурен центар во заедницата.
© KinFolk Coffee Library преку Facebook

ОДЗЕМАЊЕ НА ПРОФИТОТ ОД КРИМИНАЛОТ

Идеален бизнис модел за еден криминалец е тој што испорачува оптимален баланс во кој со низок е ризикот, висока е наградата. Со следење на приносите добиени од криминал преку враќањето на имотот, ризикот од извршување на кривичното дело станува помал, но исто така се намалува и можноста за придобивки од криминал на прекршителот. Ова го прави криминалот помалку атрактивен и наградувачки за прекршителите. Граѓанските организации во Западен Балкан често ја изразуваат својата фрустрација кога гледаат криминалци и корумпирани политичари како профитираат од незаконски активности

без притоа да им бидат одземени нивните незаконски стекнати придобивки. Во овој процес тие исто така, се незадоволни и од недостаток на средства потребни за извршување на нивната работа која е наменета за помош и поддршка на нивните заедници од кои потекнуваат. Конфискацијата на приносите од криминал и нивна реупотреба за финансирање на проекти во заедницата, помага да се разрешат обете прашања во исто време.

Меѓутоа, одземањето средства не е едноставна постапка. Таа претставува процес од четири фази (види Слика 1). Во првата, предистражна фаза, истражителите собираат податоци за средствата стекнати преку криминал. Во втората фаза, со финансиски истраги се утврдува сопственоста и се подготвува предметот за третата, судска фаза, каде обвинетиот се осудува или ослободува од обвинение и се донесува одлука за конфискација. Во четвртата фаза, државата располага со конфискуваните средства и може повторно да ги употреби за социјални цели.⁶

СЛИКА 1 Улогата на граѓанското општество во четирифазниот процес на враќањето средства.

Логиката зад повратот на средствата е дека организираниите криминални групи генерално се мотивирани од профит. Тие тргуваат со недозволени добра како дрога и оружје или криумчарат дозволени добра, како што се гориво, храна или луѓе. Приходите обично се перат во имот или бизниси, се префрлаат офшор или се претвораат во готовина, криптовалута или добра со висока вредност како што се автомобили, јахти, уметнички дела, накит и слично. Вредноста на овие средства ги намалува буџетите на повеќето ГО, па дури и на некои локални самоуправи. На пример, вредноста на конфискуваното возило од 15.000 евра е слична на онаа на грантот за проекти, додека, пак, деловен имот или луксузен стан може да ги покрие трошоците што една општина со средна големина (како што е Пеќ во Косово) ги троши за културата, младите и спортот во период од една година (500.000 евра).⁷ Со оглед на размерот на вредноста на ваквите инвестиции, дури и најскромната повторна реупотреба на одземени средства очигледно е корисна за заедниците низ регионот на Западен Балкан.

Глобалниот индекс на организиран криминал за 2021 година покажува дека четири од шесте земји на Западен Балкан (Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија) се меѓу првите десет земји со највисоки резултати во Европа во поглед на организираниот криминал. Покрај тоа, обемот, размерот и влијанието на нелегалните пазари во овие четири земји се над глобалниот просек.⁸ Ова значи дека има значителен број криминални лица кои се во или од Западен Балкан, а кои имаат огромна заработка. Сепак, многу мал дел од нивните средства бидуваат запленети. Ова делумно може да се припише на ниските оценки за отпорност кај ЗБб што, пак, ги рефлектира слабите или компромитирани системи за кривична правда и лошата транспарентност и отчетност на владите. Навистина, 92 проценти од граѓаните во Западен Балкан го доживуваат сериозниот, организиран и финансиски криминал како најтешен безбедносен предизвик со кој регионот треба да се справи.⁹

Конфискацијата и заплената на средства се централен дел на меѓународните правни инструменти што служат за борба против криминалот, како што се Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал и Конвенцијата на Обединетите нации против корупција. Покрај тоа, ЕУ ги поддржува мерките што дозволуваат конфискуваниот имот да се користи за јавен интерес или социјални цели.¹⁰ И покрај необврзувачката природа на Директивата на ЕУ за социјална повторна употреба од 2014 година, 19 од 27 земји-членки вклучуваат специфично законодавство за конфискација на имот за јавен интерес или социјални цели,¹¹ што може да биде поттик за владите и парламентите на шесте земји од Западен Балкан. ОБСЕ, исто така, стави силен акцент на социјалната повторна употреба на средствата, не само во југоисточна Европа.

Сите земји на ЗБб воведоа законодавство за враќање на средствата и имаат единици за финансиско разузнавање или специјализирани единици за спречување перење пари кои имаат мандат и вештини неопходни за следење на приходите стекнати преку криминал. Со исклучок на Босна и Херцеговина на државно ниво,¹² сите земји од регионот имаат национални закони што дозволуваат конфискација на имотот што му припаѓа на осуденото лице кога кривичното дело може да доведе до економска корист за криминалното лице и/или околностите на случајот укажуваат дека имотот резултира од криминално однесување. Тие формираа и национални тела кои што имаат мандат да управуваат со конфискуваните средства и да објавуваат статистички податоци за конфискација на готовина и други средства. Овие правни рамки се резимирани во Слика 2.

Во Албанија има законодавство (што го следи моделот што го постави италијанскиот закон од 1982 година, Rognoni-La Torre) го префрла товарот на докажување од обвинителството на обвинетиот и им овозможува на властите да дејствуваат против криминалните средства, а не само против криминалните актери.¹³ Црна Гора подготвува измени и дополнувања за подобрување на својот закон за конфискација на приноси од криминал, фокусирајќи се на рано започнување финансиски истраги и посилна соработка и координација помеѓу институциите.¹⁴ Меѓутоа, граѓанското општество и обвинителството во Црна Гора предупредија на недостаток на институционален капацитет за спроведување на новите предлози и повикаа на дополнителни консултации.¹⁵

	АЛБАНИЈА	БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	КОСОВО	ЦРНА ГОРА	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	СРБИЈА
ЗАКОНОДАВСТВО	Закон за одземање нелегално стекнати средства					
	Конкретни одредби за конфискација во рамки на кривичните закони за борба против организиран криминал					
	Законодавството овозможува проширена конфискација (на приходи стекнати преку криминал)					
	Законодавството ѝ овозможува на владата да реупотреби одземени средства					
	Законодавството овозможува социјална реупотреба на конфискувани средства					
	Национална агенција/ орган одговорен за конфискувани средства		 (само на ниво на ентитет)			
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	Конфискација на средства					
	Проширена конфискација на средства					
	Реупотреба на конфискувани средства од страна на владата					
	Социјална реупотреба на конфискувани средства					

Закон кој е на сила

Имплементиран закон

Закон што не е на сила/ не е имплементиран

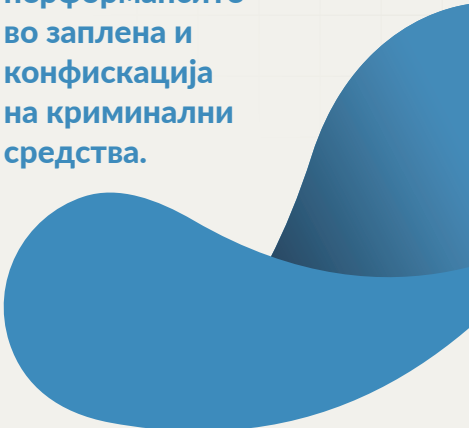
СЛИКА 2 Улогата на граѓанското општество во четирифазниот процес на враќањето средства. Извор: Врз основа на достапните информации за важечкото законодавство за враќање на средствата во секоја земја и преглед на извештаите за неговото спроведување.

Меѓутоа, и покрај тоа што се воспоставени потребните закони и институции, сепак во многу јурисдикции во ЗББ, процесот на кривичната правда – од првичното откривање на кривичното дело до конечната пресуда и одземање на имотот – е бавен и може да трае и до неколку години. Финансиските истраги не се спроведуваат секогаш заедно со кривичните истраги. Дури и таму каде што има успешни процеси, запленети се малку средства или воопшто не се запленети средства, а и има малку информации за тоа што е конфискувано.¹⁶

Состојбата во Северна Македонија дава слика која е одлика на поширокиот тренд во регионот. Во периодот од 2010 до 2019 година, 670 од 2 496 следени кривични предмети се поднесени до Одделот за гонење организиран криминал и корупција при Основниот суд (сега Кривичен суд) во Скопје. Од овие 670 случаи, само во 36 е конфискуван имот.¹⁷ Според студијата од 2019 година на скопската Коалиција „Сите за правично судење“, во периодот помеѓу 2015 и 2019 година, судовите наложиле конфискација на имот на само 1 % од сите осудени криминалци.¹⁸ Како резултат на тоа, криминалците си го служат своето време, а потоа повторно добиваат пристап до својот плен или нивните средства обезвреднуваат во магацини и, по неколку години, тие или општеството имаат мала корист од нив.

Навистина, релативно малку средства се конфискувани во ЗББ. Во 2020 година, проценетата вредност на претходно конфискуваните средства беше 19 милиони евра во Косово,¹⁹ 11.5 милиони евра во Босна и Херцеговина²⁰ и 4.7 милиони евра во Албанија.²¹ Околу 9 милиони евра се запленети во Северна Македонија помеѓу 2015 и 2019 година.²² Бројките покажуваат дека, парадоксално, двете земји – Босна и Херцеговина и Косово – кои се најмалку опремени да се справат со социјалната повторна употреба на средства, заплениле најмногу приходи стекнати преку криминал. Во Србија, судовите прифатиле две барања за трајна конфискација на имот против четири лица,²³ додека во Црна Гора биле издадени 12 решенија за привремено заплени, вклучително и за значителен недвижен имот, возила, обврзници и пари.²⁴

Органите на кривичното правосудство на Западен Балкан треба да ги подобрат перформансите во заплена и конфискација на криминални средства.

Младите користат културен центар во Ниш, Србија, како театар за да изведат претстава на тема лихварство и градење отпорност. © *Protecta преку Facebook*

СОЦИЈАЛНА РЕУПОТРЕБА НА СРЕДСТВА

Во повеќето случаи, кога средствата се враќаат, нив ги користи државата, а вредноста се пренесува во јавниот паричник. Понекогаш средствата се користат за поддршка на локални проекти, што е и фокусот на овој извештај. Директна социјална повторна употреба на средствата е процес во кој надлежните органи обезбедуваат конфискувани средства за јавна употреба, како на пример, пренамена на куќа што му припаѓала на криминалец во игралиште или градинка, на барање на квалификуваните корисници, вклучувајќи ГО или надлежните органи. Оваа практика е честа појава во Италија уште од средината на 1990-тите.

Од друга страна, индиректна повторна употреба е кога приходите стекнати преку криминал се дистрибуираат преку посебни фондови за да се обесштетат жртвите на криминал, кога се инвестираат во проекти за спречување криминал, лечење од дрога или, пак, за поддршка на спроведувањето на законот.²⁵

Регулативите дозволуваат повторна употреба на конфискуваните средства за социјална корист во сите шест земји на Западен Балкан, освен во Косово. Најцврстата правна рамка е воспоставена во Албанија, каде што се применува индиректна повторна употреба – во оваа земја е формиран посебен фонд за спречување криминал, од кој парите од конфискувани средства може да се користат за спречување на криминал во заедницата, како и за законски образовни проекти.²⁶ Во Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија приоритет е да се продаде одземениот имот. На пример, органот за управување со средства може да ја објави понудата за закуп или продажба на недвижниот имот, што потоа ќе му биде доделена на највисокиот понудувач. Доколку овој процес не се заврши во рок од една година, постои можност средствата да се донираат за хуманитарни цели или да се довери на официјален орган да ги повторна употреба.²⁷ Во Северна Македонија, органот за управување со средства може да му додели на граѓанското општество храна, облека и пијалоци кои биле запленети (на пример затоа што биле продадени на црниот пазар, криумчарени или фалсификувани).²⁸

Социјалната повторна употреба не е процес без предизвици. Во некои случаи, постојат закани или проблеми што ги предизвикуваат поранешните сопственици на средството, но вмрежувањето на сите чинители, вклучително и локалната заедница, може да помогне да се обезбеди успешен исход. Агенциите, како администратори на овие државни средства, се обврзани да ја дадат својата поддршка во текот на целиот процес.²⁹

ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАМКИ ЗА СОЦИЈАЛНА ПОВТОРНА УПОТРЕБА

ГО играат клучна улога во социјалната повторна употреба на конфискуваните средства. На почеток, ГО можат да насочат поголемо внимание кон практиката, поттикнувајќи ги владите да ги постават конфискацијата и социјалната повторна употреба како приоритет, на пример како дел од нивните стратегии за борба против корупција. Тие можат да се залагаат за законодавство поврзано со враќање на средствата, да гарантираат дека законот предвидува социјална повторна употреба на средствата стекнати преку криминал, како и да повикаат на промени и институционални и политички реформи.

ГО можат и да поддржат одредени правни дејствија и да промовираат правни процедури и аранжмани за управување со средствата. На пример, Здружението на јавни обвинители на Србија предложи попрецизна одлука за конфискација, судски налог што се однесува на имотот, со кој сопственоста на средствата добиени од криминални активности се пренесува на државата.³⁰ Истовремено, МАНС, НВО што се бори против корупцијата и организираниот криминал во Црна Гора, објави збир на правни препораки за конфискација на имот во отсуство на осуда на сторителот или граѓанска конфискација.³¹

Понатаму, граѓанското општество може да игра улога на чувар вршејќи надворешен мониторинг и евалуација на процесите за управување со имотот,³² како што тоа го направи „Транспаренси

Тие можат да поддржат одредени правни дејствија и да промовираат соодветни правни процедури и аранжмани за управување со средствата.

Интернешнл“ во Босна и Херцеговина.³³ Ова осигурува дека податоците за трајно одземените средства стекнати преку криминал се собираат и стануваат јавно достапни. Овој тип на мониторинг е важен, бидејќи еден од најголемите предизвици во ЗБб кога е во прашање социјалната повторна употреба на средства е да се обезбеди транспарентност околу одземените средства, особено оние кои се трајно одземени, така што ќе се наведе барем описот на средството, неговата локација и состојба. Граѓанските организации од Србија известуваат дека моментално немаат пристап до овие информации.

Ефективното, ефикасно и транспарентно управување со средствата конфискувани од криминалци е клучно за одржување на интегритетот и довербата на јавноста во процесот. Добра практика (на пример од Естонија или Романија) во овој поглед е да се одржуваат јавно достапни списоци (како на пример на веб-локација) на добра достапни за социјална повторна употреба и да им се овозможи на подобните корисници да поднесат апликации за нивно користење.³⁴ Спротивно на тоа, интегритетот може да се наруши ако има недостаток на транспарентност: истрагите во Палермо, Италија неодамна открија корупција во судството поврзана со управувањето на заплнетите средства.³⁵

Куќа во близина на Нови Сад, Србија, којашто е конфискувана од криминални лица, сега се користи како дом за лица со аутизам.

© Радио Слободна Европа

Граѓанското општество може и да соработува со владите за да се разговара за стратешки програми наместо за еднократни активности, со цел осигурување дека општествената повторна употреба на средствата се врши на одржлив начин.

Меѓутоа, најдобрите практики и интервјуа со експерти покажуваат дека треба да се исполнат неколку услови пред граѓанското општество да може да се вклучи во социјалната повторна употреба на конфискуваните средства.³⁶ Подолу се наведени предусловите што треба да се исполнат за да може граѓанското општество да користи конфискуван имот:

- Враќањето средства е цел на владината политика која вклучува широк број засегнати страни, вклучувајќи го и граѓанското општество.
- Субјектот кој што управува со конфискуваните средства стекнати преку криминал треба да е оперативен.
- Институциите кои што одземаат движни средства, недвижен имот и корпоративни средства од криминалци мора да можат повторно да ги користат за социјални придобивки.
- Регулативите треба да обезбедуваат можност средствата стекнати преку криминал повторно да се употребат за добри цели по конфискацијата.

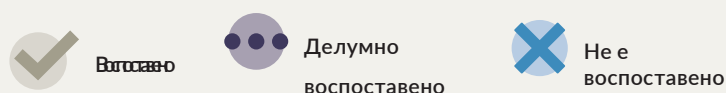
За граѓанските организации да имаат повеќе можности за учество во употребата на конфискувани криминални средства, од помош е ако:

- Социјалната повторна употреба на конфискуваните средства стекнати преку криминал е една од целите на политиката на владата.
- Граѓанските организации на национално ниво постојано се залагаат за конфискација и социјална повторна употреба на средствата стекнати преку криминал.
- Податоците за трајно конфискуваните криминални средства се собираат и се достапни на транспарентен начин што им овозможува на луѓето и ГО лесно да пребаруваат, истражуваат, поврзуваат, преземаат и повторно ги користат податоците.
- Оперативните процедури за вклучување на граѓанското општество се подготвени и применети.

Слика 3 дава преглед на моменталната ситуација во шесте земји на Западен Балкан во однос на улогата на граѓанското општество и социјалната повторна употреба на конфискуваните средства. Прикажува дека земјите во регионот во главно ги исполнуваат минималните услови. Меѓутоа, значителен исклучок е Албанија, која има релативно напреден пристап и каде постои простор за напредок. Навистина, покажува дека транспарентноста околу конфискуваните средства е мала, како и дека процедурите за вклучување на граѓанското општество се или нејасни или непостоечки, покажува дека во овие области е потребно приоритетно внимание.

Социјалната повторна употреба треба да претставува политичка цел за владите во Западен Балкан.

УСЛОВ	АЛБАНИЈА	БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА	КОСОВО	СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	ЦРНА ГОРА	СРБИЈА
	МИНИМУМ					
Враќањето на средствата е цел на политиката						
Функции на органот за враќање средства						
Се конфискуваат средства стекнати преку криминал						
Законот овозможува социјална реупотреба на средства стекнати преку криминал						
НАПРЕДНО						
Социјалната повторна употреба е цел на политиката						
Има постојани заложби за социјална реупотреба						
Податоците за одземените средства се транспарентни						
Процедура за да се вклучи граѓанското општество						

СИКА 3 Исполнување на условите за вклучување на граѓанското општество во социјалната реупотреба на криминални средства во ЗБ6.

Извор: Врз основа на достапните информации за важечкото законодавство за враќање на средствата во секоја земја и преглед на извештаите за неговото спроведување.

ДОСТИГНАТИ ЦЕЛИ ВО СОЦИЈАЛНАТА ПОВТОРНА УПОТРЕБА НА КОНФИСКУВАНИ СРЕДСТВА И СТУДИИ НА СЛУЧАЈ

Како ГО можат директно или индиректно повторно да ги употребат заплнетите средства? Во Италија, каде што мрежите на граѓанското општество како Либера се пионери на ова поле, средствата се користат за финансирање кампањи за подигнување на јавната свест околу криминалот и корупцијата; финансирање за започнување мали бизниси; поддршка на младински групи и младински активности; обезбедување социјални услуги (на пример за корисници на дрога) и промовирање на обновувањето на локалните заедници.³⁷

Од 2004 година, една италијанска ГО, Al di là dei Sogni, користи земјиште одземено од мафијата за да врши органско земјоделство во Сеса Аурунка, град во јужна Италија. Проектот има за цел да воспостави одржлив, социјален модел на земјоделство преку обука и вработување на загрозуени и маргинализирани групи и вклучување на локалната заедница во кампањи за подигнување на свеста.³⁸ Друга ГО, Comitato don Peppe Diana, води проект кој обезбедува активна „лабораторија“ за локалните млади лица да учат за социјалните иновации, а којашто се наоѓа на имот конфискуван од мафијата.³⁹

Социјалната повторна употреба на средствата можеби е понов развој во ЗББ, отколку во другите земји во светот, но веќе има некои добри примери, а ова особено може да се забележи во Србија и Албанија. На Слика 4 е прикажана временска рамка на некои клучни развоји и активности во регионот.

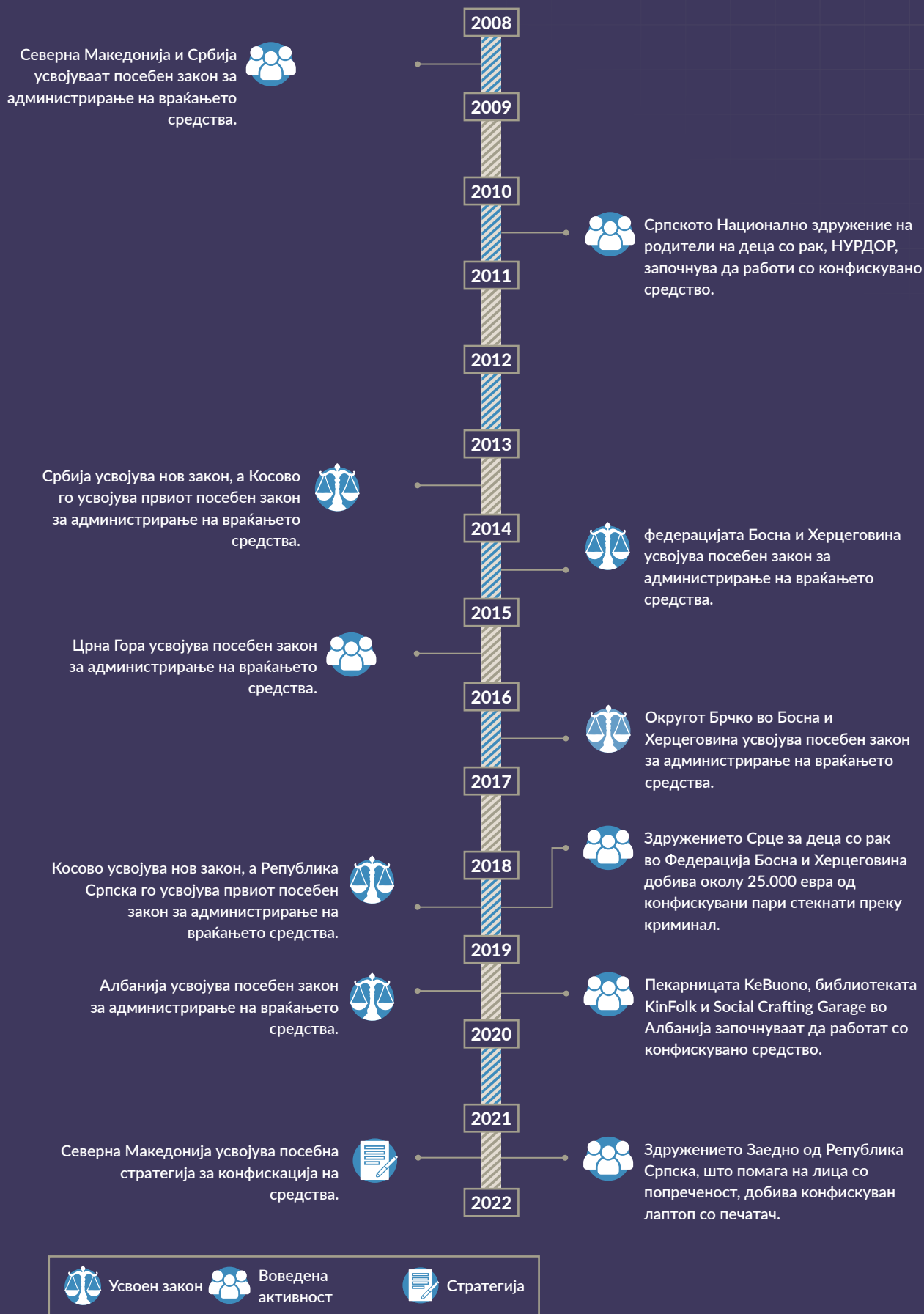
Поранешниот ноќен клуб во Фиер, Албанија е пренаменет и и сета тој е пекара која го носи името KeBuono. © Partners Albania преку YouTube

Во 2009 година, во Србија е усвоен закон за заплена и конфискација на приноси стекнати преку криминал и беше промовиран како иновативна и ефективна алатка против организираниот криминал.⁴⁰ Истовремено, активистите на граѓанското општество започнаа да дискутираат за нивната улога во одземањето на имот и социјалната повторна употреба на истиот со поддршка на европската мрежа на граѓанското општество за социјална борба против организираниот криминал „Слобода, законитост и права во Европа“ (FLARE). Во 2010 година, FLARE отвори регионална канцеларија во Ниш, Србија,⁴¹ додека членката на FLARE, PROTECTA, одржа конференции за социјална повторна употреба со поддршка на Мисијата на ОБСЕ во Србија. Во август 2011 година е лансирана националната мрежа на организации за антикриминална акција (ACRIMA). ACRIMA беше првата мрежа од Србија создадена за да се спротивстави на организираниот криминал и корупција и која го реафирмираше принципот на законитост. И покрај ветувачкиот почеток, недостатокот на донаторска поддршка во комбинација со политичките промени во 2012 година влиаеше врз соработката помеѓу дирекцијата одговорна за заплнетите средства и граѓанското општество на крајот доведе до затворање на FLARE во 2015 година.⁴² ACRIMA, исто така, престана со работа.

Меѓутоа, други организации во Србија, како што е Националното здружение на родители на деца болни од рак (НУРДОР), беа поуспешни. Целта на НУРДОР беше да се формира центар за лекување во Нови Сад, Србија, каде децата болни од рак ќе можат да престојуваат со своите семејства додека се лекуваат. Сепак, да се добие конфискувана куќа не е лесна задача, па надлежните органи не ја прифатија идејата. Упорноста на иницијаторот, Јоланда Корора, се исплатеше кога на НУРДОР му беше доделена конфискуваната куќа која претходно беше во сопственост на Дарко Шариќ, осуден шверцер на дрога.⁴³

Албанското граѓанско општество поттикна и дебата за социјалната повторна употреба на конфискуваните средства. Граѓанската организација за промени и развој, „Партнерс Албанија“, е движечка сила која се залага за одржлива повторна употреба на конфискуваните средства стекнати преку криминал, како и нивна трансформација во простори за социјални, културни и рехабилитациони цели.⁴⁴ „Партнерс Албанија“ организираше работилници за обука за граѓанското општество во пет градови.⁴⁵ Овие настани се одржаа како дел од проектот CAUSE финансиран од ЕУ, кој во периодот од 2016 до 2020 година го спроведе „Партнерс Албанија“ заедно со две италијански граѓански организации, Project Ahead и Comitato Don Peppe Diana. 450 000 евра, помогна да се воспостави добар модел на одржлива повторна употреба на конфискуваните средства од организираниот криминал во корист на заедницата којшто може да се повтори на друго место.

Проект, вреден приближно 450.000 евра, помогна да се воспостави добар модел на одржлива повторна употреба на конфискуваните средства од организираниот криминал во корист на заедницата.

СЛИКА 4 Временска рамка на клучни пресвртници поврзани со конфискација на средства и социјална повторна употреба во Западен Балкан.

Со поддршка од проектот CAUSE, во 2018 година во Албанија се основани три социјални претпријатија.⁴⁶ Едното е пекарницата KeVuono во градот Фиер, која беше основана на имот конфискуван од организиран криминал. Покрај нејзините прехранбени производи, пекарницата промовира култура на законитост и ненасилство во заедницата, со посебен фокус на поранешните затвореници и нивните семејства. Нуди и стручни курсеви и активности за младите. Околу 75 % од персоналот се луѓе кои биле загрозувани или жртви на криминал, особено млади луѓе и жени.⁴⁷ Како што објаснува Аниса Сака, вработена во KeVuono, местото стана еден „вид „мост“ за потребите на заедницата. Она што некогаш беше место каде се одвиваше криминална активност, сè повеќе станува насока за искупување за локалната заедница.⁴⁸ „вистинскиот предизвик“, вели Сака, „е да ѝ дадеме до знаење на заедницата дека нашето претпријатие е модел за тоа како заедницата треба да ги преземе и користи за добри цели имотите што припаѓале на организиран криминал.“

Второто повратено средство е KinFolk Coffee Library во Драч. Ова кафуле служи истовремено и како мултикултурен центар кој што нуди обука, курсеви за глума, групи за дискусија, часови по шах и јазик, како и летни и зимски школи. Во 2019 и 2020 година, над 150 млади лица учествуваа во образовни, уметнички и културни активности во библиотеката.⁴⁹ Проектот е насочен кон младите кои се изложени на ризик од малолетничка деликвенција преку нивно ангажирање во социјални и културни активности што претставуваат алтернатива на нелегалните активности и криминалниот живот. При основањето на библиотеката имало предизвици со поранешните сопственици и жителите на зградата каде што се наоѓа конфискуваниот имот. На крај, сепак сè испадна добро за библиотеката и жителите. Како што вели проект менаџерот, „кога го видоа напредокот, станаа редовни посетители“.⁵⁰

Третото албанско социјално претпријатие основано во рамки на проектот CAUSE е Social Crafting Garage во Саранда. Оваа занаетчиска работилница, во просториите на конфискуван имот, користи природни камења од плажите на Саранда за изработка на ракотворби инспирирани од локалното културно наследство. Осум жени и девојки, од кои секоја била жртва на организиран криминал или семејно насилство или, пак, била изложена на ризик, беа вработени откако добија обука за изработка на камења. Crafting Garage обезбедува платформа за социјални активности и интеграција.⁵¹

За потсетување, вреди да се напомене дека во последните два случаи, граѓанските организации што ги развија социјалните претпријатија и двете првично се соочија со проблеми со семејствата на претходните сопственици. Тензиите беа намалени со дијалог. Меѓутоа, проблемите со безбедноста и интеракцијата со претходните сопственици на средствата се нешта што заслужуваат внимание од државните агенции одговорни за располагање со конфискуваниот имот.

Во октомври 2021 година, во Албанија се формираше четврто социјално претпријатие како дел од проектот поддржан од Италијанската агенција за соработка за развој и ОБСЕ. Компанијата, наречена My Craft Tradition, која се наоѓа во Елбасан, обучува загрозени жени во заедницата и создава вработување преку употреба на разбој за производство на традиционални теписи.

Во Албанија, конфискуваните средства, исто така, отидоа за поддршка на намалување на штети за корисниците на дрога, жртвите на трговија со луѓе, како и за младите и жените.⁵² Во неколку случаи, одземените возила се дури и претворени во мобилни библиотеки.⁵³

Проектот CAUSE ѝ помогна на албанската Агенција за управување со одземени и конфискувани средства да подготви процедури за повторна употреба и следење на конфискуваните средства доверени на граѓанското општество.⁵⁴ Во декември 2020 година, Агенцијата го објави првиот повик за граѓанското општество за пријавување за проекти кои ќе се финансираат преку специјалниот фонд за спречување криминал.⁵⁵ Во ноември 2021 година, се потпишаа договори со седум граѓански организации, исплаќајќи речиси 800.000 евра добиени од криминални средства главно за полицијата и Агенцијата, но и за граѓанското општество.⁵⁶

Во меѓувреме, во Србија Дирекцијата за управување со запленети средства продолжи да обезбедува повторна употреба на конфискуваните средства – особено недвижен имот – во хуманитарни цели. Неколку јавни институции (како општините) и хуманитарни организации добија конфискуван имот. На пример, на градот Нови Сад му беа доделени две куќи за да обезбеди специјално училиште што нуди услуги за рехабилитација на децата со попреченост.

Меѓутоа, ГО во Србија го критикуваат недостатокот на транспарентност, како во поглед на одлуките што ги носи раководителот на Дирекцијата во отсуство на јасни процедури или конкурентен процес,⁵⁷ така и во случаи кога Дирекцијата не одговорила на барањата на ГО за повторната употреба на одземениот недвижен имот.⁵⁸

Во 2021 година, албанската агенција за управување со средства стекнати преку криминал исплати речиси 800.000 евра добиени главно од криминал, а ги пренамени за полицијата и Агенцијата, но и за граѓанското општество.

Постојат сличности и разлики меѓу српското и албанското искуство во социјалната повторна употреба. Во двете земји, граѓанското општество иницираше социјална повторна употреба на конфискуваните средства базирана првенствено на италијанското искуство и со поддршка на меѓународните организации, иако, во Албанија, имаше повеќе средства на располагање. Сепак, пристапот и теоријата на промена беа различни. Граѓанското општество во Албанија се фокусираше на создавање одржлива средина каде што социјалното претприемништво може да профитира по завршувањето на проектот и се залагаше за тоа граѓанското општество да користи средства од конфискуваните средства стекнати преку криминал со кои управува државата. Спротивно на тоа, граѓанското општество во Србија повеќе се фокусираше на вмрежување за да се залага за конфискација на средства стекнати преку криминал, како и за промовирање на социјалната повторна употреба. Но, без донаторска поддршка и со оглед на недостатокот на соработка со институциите за управување со имот, конфискуваниот недвижен имот во Србија останува првенствено на располагање на државните институции и ретко се доделува на граѓанското општество.

Останатите четири земји од регионот имаат ограничено искуство со социјалната повторна употреба на конфискувани средства. Во Северна Македонија, трошни средства или средства со ниска вредност се донираат во добротворни цели.⁵⁹ Покрај тоа, за време на пандемијата на КОВИД-19, Агенцијата за управување со одземен имот обезбеди облека, обувки, компјутерска опрема, клима уреди, материјал за правење заштитни маски, завеси и градинарски предмети за јавните здравствени установи, болниците, затворите и детските градинки. Во моментот во тек е иницијатива за донирање машини за перење алишта во вредност од приближно 30.000 евра.⁶⁰ Во мај 2021 година, Владата на Северна Македонија ја усвои стратегијата за финансиски истраги и конфискација на криминални средства, фокусирајќи се на градење институционални капацитети, хоризонтална координација меѓу државните органи, како и на статистиката.⁶¹ Северна Македонија е единствената земја во регионот која што усвои посебен политички документ за враќање на средства. Меѓутоа, тоа не се однесува единствено на улогата на граѓанското општество во овој процес.

Во Федерацијата Босна и Херцеговина и Република Српска, конфискуваните приходи стекнати преку криминал одат во федералниот буџет. На пример, од 2010 до 2020 година, на сметките за јавни приходи на Република Српска биле префрлени приближно 260 000 евра трајно одземени пари. Во истиот период, движен имот (возила, компјутерска опрема, па дури и огревно дрво) во вкупна вредност од 142 000 евра е даден на јавни институции и хуманитарни организации.⁶² Во два случаи, владата (на предлог на Федералната агенција за управување со конфискуван имот на Федерацијата Босна и Херцеговина) во 2018 година донираше околу 25 000 евра на Здружението Срце за деца со рак во Сараево и во 2017 година обезбеди градежен материјал за Сојузот на воените инвалиди.⁶³

Граѓанските активисти од Јувентас во Подгорица, Црна Гора, разговараат со младите за човековите права, толеранцијата и медиумската писменост.
© Juventas преку Facebook

ВРАЌАЊЕ НА ЗАЕДНИЦАТА

Како заклучок, враќањето на приходите стекнати преку криминал и нивната повторна употреба во заедницата го прави криминалот помалку атрактивен, им ги скратува на криминалците средствата со кои би можеле да финансираат понатамошни незаконски активности или да ги користат за да купат моќ. Наместо тоа, им обезбедува на јавните институции и на граѓанското општество многу потребни ресурси, ја зајакнува културата на законитост, правичност и еднаквост и создава опипливи јавни добра.

Социјалната повторна употреба на средствата ги одзема приносите од криминал и повторно ги враќа во заедниците. Не само што може да помогне во градењето отпорност на организираниот криминал, може да помогне и да се изградат партнерства помеѓу граѓанското општество и владите во Западен Балкан. Досега, практиката беше искористена само во ограничен размер во шесте земји на Западен Балкан, но имаше почетен успех. Ова прашање заслужува поголемо внимание.

ЗАБЕЛЕШКИ

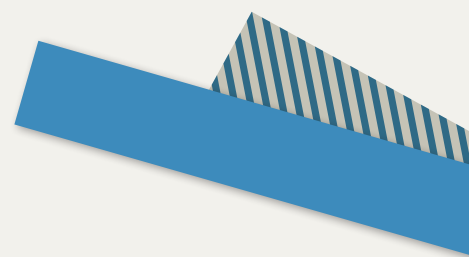
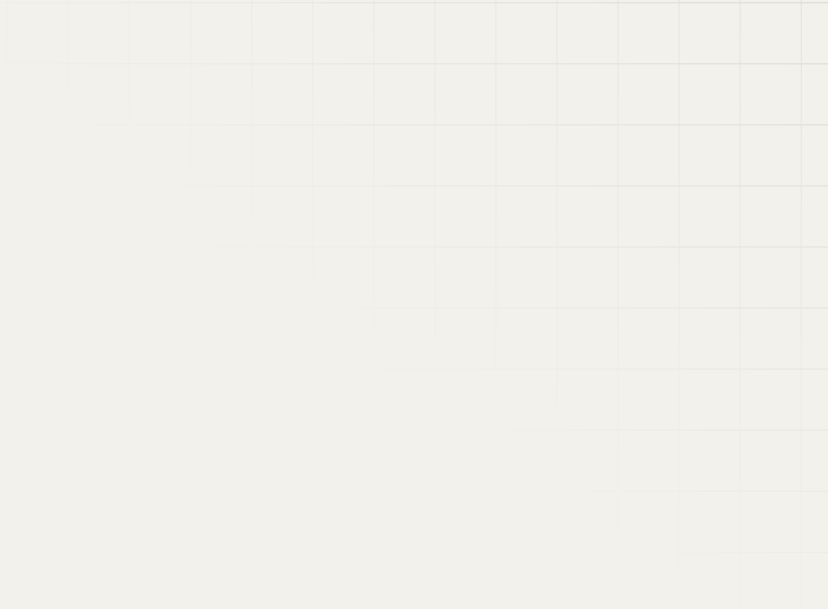
- 1 Референците за Косово во извештајот се направени без предрасуди кон позициите за статусот и се во согласност со Резолуцијата 1244/1999 на UNSCR и советодавното мислење на Меѓународниот суд на правдата за декларацијата на независност на Косово.
- 2 Засилување на борбата против транснационалниот организиран криминал во Југоисточна Европа преку подобрена регионална соработка во запланата на имот, конфискација, управување и повторна употреба, Канцеларија на координаторот на ОБСЕ за економски и еколошки активности, 1 јуни 2019 година <https://www.osce.org/projects/asset-recovery-in-south-eastern-europe>.
- 3 Повик за регистрација за ЕУ ТАКСО 3, Р2Р регионален настан: Користење на конфискувани средства за добри причини, 18 ноември 2021 година (Краен рок: 15 ноември до 17:00 часот по средноевропско време), Техничка поддршка на граѓанските организации во Западен Балкан и Турција (ТАКСО), 10 ноември 2021 година, <https://tacso.eu/call-for-registration-for-eu-tacso-3-p2p-regional-event-using-confiscated-assets-for-good-causes-18-november-2021-deadline-monday-15-october-2021/#>; Користење на конфискувани средства за добри причини, ТАКСО, 22 ноември 2021 година, <https://tacso.eu/using-confiscated-assets-for-good-causes/>.
- 4 Кристина Амерхаусер и Валтер Кемп, Посилни заедно: Јакнење на отпорноста на граѓанското општество на Западен Балкан, Глобална иницијатива против транснационалниот организиран криминал (ГИ-ТОК), февруари 2021 г., <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/03/WBalkans-CSOs-web.pdf>.
- 5 Види <https://www.confiscatibene.it/>.
- 6 Salvatore Costantino, The importance of reuse of confiscated assets for social purposes in fighting the illegal economy, Tackling Illegal Economy project, 2015 г., <http://www.tieproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/tackling/tie5.pdf>.
- 7 Анализа на буџетот за општините Пеќ и Приштина, Save the Children, 2015, 17, https://kosovo.savethechildren.net/sites/kosovo.savethechildren.net/files/library/PolicyOption_Eng001.pdf.
- 8 Балканските земји имаат слаби резултати на Глобалниот индекс на организиран криминал за 10 година, Опсерваторија на нелегални економии во Југоисточна Европа, Билтен на ризици 2021, октомври-ноември 2021/11 г., <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/11/GITOC-SEE OBS-RB-10.pdf>.
- 9 SecuriMeter, Регионален совет за соработка, 2021 г., https://www.rcc.int/download/docs/WB_SecuriMeter_Infographics_Feedback_preview-IZMJENJENO-lowres.pdf/98da5bf3cdaed5b03d59ce79c6ced2de.pdf.
- 10 Директива 2014/42/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 3 април 2014 година за замрзнување и конфискација на инструменти и приноси од криминал во Европската унија, 29 април 2014 година, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0042&from=EN>.
- 11 Asset recovery and confiscation: Ensuring that crime does not pay, European Commission, COM(2020) 217 final, 2 јуни 2020 г., https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5776f170-a4b5-11ea-bb7a-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF.

- 12 Иако, Босна и Херцеговина нема државно законодавство за враќање на средства, сепак постојат закони на ниво на субјект: Законот за конфискација на незаконски стекнат имот преку кривично дело (Федерација на Босна и Херцеговина), Законот за конфискација на имот стекнат преку кривично дело (Република Српска) и Законот за конфискација на незаконски стекнат имот (Округ Брчко).
- 13 Албанија го следи моделот што го постави италијанскиот закон од 1982 година, Rognoni-La Torre. Види Барбара Ветори и Бобан Мисоски, Социјална повторна употреба на конфискувани средства во ЕУ: Тековни искуства и потенцијал за нивно усвојување од други земји на ЕУ и земји што не се членки на ЕУ, во Т. Fiti и Г. Коевски (уредници), *Liber Amicorum. Studia in honorem academici Vlado Kambovski septuagesimo anno*, Università Cattolica del Sacro Cuore, 2019, 721–738, <https://publires.unicatt.it/en/publications/social-reuse-of-confiscated-assets-in-the-eu-current-experiences--4>.
- 14 Абазовиќ: „Антимафијашкиот“ закон има за цел одземање имот од незаконско потекло, Влада на Црна Гора, 18 ноември 2021 г., <https://www.gov.me/en/article/abazovic-anti-mafia-law-is-aimed-at-confiscation-of-property-of-illegal-origin>.
- 15 Самир Кајошевиќ, Црногорското обвинителство, Watchdogs, ги критикуваат измените на законот за „антимафија“, BalkanInsight, 1 декември 2021 г., <https://balkaninsight.com/2021/12/01/montenegro-prosecution-watchdogs-criticize-anti-mafia-law-changes/>.
- 16 Недостатокот на јасност е отежнат со фактот што различни земји во регионот следат различни методологии при собирањето и презентирањето на податоците за конфискуваните средства (вредност наспроти список на предмети; вкупна вредност некогаш запленета наспроти вредност според година; итн.) правејќи регионалната споредба да биде невозможна.
- 17 *Конфискација на имот: Лесно се proneverуваат, но тешко се враќаат парите во буџетот*, Фокус, 21 јануари 2021 г., <https://fokus.mk/konfiskatsija-na-imot-lesno-se-proneveruvaat-no-teshko-se-vrakaat-parite-vo-budhetot/>.
- 18 Sinisa Jakov Marusic, North Macedonia Promises Better Record on Asset Confiscation, BalkanInsight, 9 август 2021 г., <https://balkaninsight.com/2021/08/09/north-macedonia-promises-better-record-on-asset-confiscation/>.
- 19 Косово, Извештај за 2021 година, Европска комисија, SWD(2021) 292, 19 конечна верзија/2, 19 октомври 2021 г., 24, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/document/download/ec34a067-8477-4adc-a123-054b7d62abc4_en.
- 20 Босна и Херцеговина, Извештај за 2021 година, Европска комисија, SWD(2021) 291 конечна верзија/2, 19 октомври 2021 г., 34, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/document/download/b20c3204-68d0-47e7-b344-5e2562a3adce_en.
- 21 Албанија, Извештај за 2021 година, Европска комисија, SWD(2021) 289 конечна верзија, 19 октомври 2021 г., 40, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/document/download/7532fb68-5bd9-4620-ae9c-1df47d34b919_en.
- 22 *Конфискуван имот од 9 милиони евра, главно недвижности на „Трансмет“ на Водно, во Скопје и околината*, Фактор, 3 декември 2020 г., <https://faktor.mk/konfiskuvan-imot-od-9-milioni-evra-glavno-nedviznini-na-transmet-na-vodno-vo-skopje-i-okolinata>.
- 23 Србија, Извештај за 2021 година, Европска комисија, SWD(2021) 288 конечна верзија, 19 октомври 2021 г., 45, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/document/download/fbe0f0b7-d8ff-4b89-a4ed-af5ccd289470_en.

- 24 Црна Гора, Извештај за 2021 година, Европска комисија, SWD(2021) 293 конечна верзија/2, 19 октомври 2021 г., 42, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/document/download/6d45cc87-9d19-4f06-a49f-e3690cde3da4_en.
- 25 Барбара Ветори и Бобан Мисоски, Бази на податоци за поддршка на управувањето со средства и социјална повторна употреба: Студија на случај на Република Северна Македонија, Серија прашања и предизвици на ЕУ и споредбеното право, 5, 2021 г., <https://doi.org/10.25234/eclic/18306>.
- 26 Jill Thomas, Combating corruption in the Western Balkans: Strengthening regional cooperation in the field of asset recovery, Advice on Individual Rights in Europe (AIRE) and Regional Anticorruption Initiative (RAI), 2021 г., https://www.rai-see.org/php_sets/uploads/2021/02/2nd-edition-AR-Report-WB-EN-final.pdf.
- 27 Чл. 32, *Zakon o oduzimanju nezakonito stecene imovine krivicnim djelom Federacije Bosne i Hercegovine*, бр.71/2014, <https://www.fazuoi.gov.ba/userfiles/dokumenti/Zakon-o-oduzimanju-nezakonito-stecene-imovine-krivicnim-djelom-fbih-sl.nov.fbih71-14.pdf>; Чл. 65, *Zakon o oduzimanju imovinske koristi stecene kriminalnom djelatnoscu*, бр.58/2015, 47/2019, <https://me.propisi.net/zakon-o-oduzimanju-imovinske-koristi-stecene-kriminalnom-djelatnoscu/>; Чл. 58, *Zakon o oduzimanju imovine proistekle iz krivicnog dela*, бр. 32/2013, 94/2016 и 35/2019, https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_oduzimanju_imovine_proistekle_iz_krivicnog_dela.html.
- 28 Чл. 51, *Zakon za upravuvanje so konfiskuvan imot, imotna korist i odzemeni predmeti vo krivicna i prekrshocna postapka*, бр. 98/2008, http://www.odzemenimot.gov.mk/VPP/Documents/Zakoni/zakon_upravuvanje_odzeme_imot.pdf.
- 29 Користење на конфискувани средства за добри причини, ТАКСО, 22 ноември 2021 г., <https://tacso.eu/using-confiscated-assets-for-good-causes/>.
- 30 *Unapredjenje zakonika o krivicnom postupku, Udruzenje javnih tuzilaca i zamenika javnih tuzilaca Srbije*, 2015 г., https://uts.org.rs/wp-content/uploads/2007/11/unapredjenje.zkp_.pdf.
- 31 This is also known as non-conviction-based confiscation, see *Preporuke za uvodjenje gradjanskopravnog oduzimanja imovinske koristi stecene kriminalnom djelatnoscu*, МАНС, јули 2019 г., <http://www.mans.co.me/wp-content/uploads/2019/09/Preporuke-gradjanskopravno-oduzimanje-imovine.pdf>.
- 32 Guide to the role of civil society organizations in asset recovery, Ukraine Forum on Asset Recovery, https://star.worldbank.org/sites/star/files/cso_user_guide_ukraine_-_english_final.pdf; International Centre for Asset Recovery, Guide to the role of civil society organisations in asset recovery, Basel Institute on Governance, август 2020 г., https://baselgovernance.org/sites/default/files/2020-08/CSOs_Asset_Recovery.pdf.
- 33 „Транспаренси Интернешнл“ Босна и Херцеговина, Извештај од мониторингот за конфискација на незаконски стекнат имот во Босна и Херцеговина, декември 2016 г., <https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2017/03/Monitoring-Report-on-confiscation-of-Unlawfully-Acquired-Property-in-BIH.pdf>.
- 34 Analysis of the International Best Practices on the Re-Use of the Confiscated Assets by CSOs, Partners Albania for Change and Development, 2017 г., <https://partnersalbania.org/publication/analysis-of-the-international-best-practices-on-the-re-use-of-the-confiscated-assets-by-csos/>.
- 35 *I beni confiscati e il trolley pieno di soldi, al via il processo d'appello al "cerchio magico" di Silvana Saguto*, La Sicilia, 17 ноември 2021 г., <https://www.lasicilia.it/cronaca/news/i-beni-confiscati-e-il-trolley-pieno-di-soldi-al-via-il-processo-d-appello-al-cerchio-magico-di-silvana-saguto-1395907/>; ANSA, Ex-judge Saguto gets 8 ½ yrs, 28 октомври 2020 г., https://www.ansa.it/english/news/general_news/2020/10/28/ex-judge-saguto-gets-8-12-yrs_80a20efb-c3d2-499c-a757-0f97ff0b4157.html.

- 36 Asset recovery key principles and key elements for an institutional framework, https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/EN/G20/Nine%20Key%20Principles%20on%20Asset%20Recovery.pdf?__blob=publicationFile&v=1; Jill Thomas, Combating corruption in the Western Balkans: Strengthening regional cooperation in the field of asset recovery, Advice on Individual Rights in Europe (AIRE) and Regional Anti-corruption Initiative (RAI), 2021 г., https://www.rai-see.org/php_sets/uploads/2021/02/2nd-edition-AR-Report-WB-EN-final.pdf; Analysis of the international best practices on the re-use of the confiscated assets by CSOs, Partners Albania for Change and Development, 2017 г., <https://partnersalbania.org/publication/analysis-of-the-international-best-practices-on-the-re-use-of-the-confiscated-assets-by-csos/>; *Fattiperbene: Il Riutilizzo Sociale Dei Beni Confiscati In Italia*, Libera, 2021 г., https://www.libera.it/documenti/schede/fattiperbene_web_1_1.pdf; Interview with Jill Thomas, global asset recovery advisor, November 2021; Interview with Alberto Pasquero, adjunct professor, Università degli Studi di Milano Statale, ноември 2021 г..
- 37 *Fattiperbene: Il Riutilizzo Sociale Dei Beni Confiscati In Italia*, Libera, 2 март 2021 г., https://www.libera.it/documenti/schede/fattiperbene_web_1_1.pdf.
- 38 Sergio Nazzaro, *Dal bene confiscato alla marmellata biologica: intervista a Paola Perretta*, L'Eurispes, 27 мај 2021 г., <https://www.leurispes.it/dal-bene-confiscato-alla-marmellata-biologica-intervista-a-paola-perretta/>.
- 39 *Le attività di Casa don Diana: Il progetto F.U.C.I.N.A.*, Comitato don Peppe Diana, <https://dongiuseppediana.org/post.php?i=53>.
- 40 *Oduzimanje imovine najjace sredstvo u borbi protiv kriminala*, Министерство за правда на Република Србија, 7 јули 2010 г., <https://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/news/vesti/oduzimanje-imovine-najjace-sredstvo-u-borbi-protiv-kriminala-7.-jul-2010..html>.
- 41 FLARE mreza, *Otvaranje regionalne kancelarije za Balkan*, Nis, Srbija, 30 април 2010 г., http://www.protecta.org.rs/public_docs/Regionalna_kanc_za_Balkan_info.pdf.
- 42 Интервју со Милан Стефановиќ, Центар за развој на граѓанското општество PROTECTA, ноември 2021 г.
- 43 Joland Korora, *inicijatorka osnivanja Roditeljske kuce: Zelja za zivotom bolesne dece tera te da se postidis svojih problema*, *Moj Novi Sad*, 19 февруари 2016 г., <https://www.mojnovisad.com/gradske-face/joland-korora-inicijatorka-osnivanja-roditeljske-kuce-zelja-za-zivotom-bolesne-dece-tera-te-da-se-postidis-svojih-problema-id7987.html>.
- 44 Види <https://partnersalbania.org/News/training-programs-in-frame-of-the-project-c-a-u-s-e-confiscated-assets-used-for-social-experimentation/>; социјална повторна употреба на средства конфискувани од организиран криминал, порака за доверба и социјална правда, Средства што се користат за социјално експериментирање, „Партнерс Албанија“ за промени и развој, 13 декември 2019 г., <https://partnersalbania.org/News/social-re-use-of-confiscated-assets-from-organized-crime-a-message-of-trust-and-social-justice/>.
- 45 CAUSE, конфискувани средства што се користат за социјално експериментирање, „Партнерс Албанија“ за промени и развој, јули 2020 година, <http://partnersalbania.org/wp-content/uploads/2020/09/cause-project-brochure-web.pdf>.
- 46 Ibid.
- 47 KeBuono Social Pastry, „Партнерс Албанија“ за промени и развој, 2020 г., https://partnersalbania.org/wp-content/uploads/2020/02/Kebuono_web.pdf.
- 48 Giulia Baruzzo, *Da club del crimine a pasticceria sociale. L'Albania scopre il riutilizzo dei beni confiscati*, *Lavialibera*, 10 март 2021 г., https://lavialibera.it/it-schede-517-albania_beni_confiscati_pasticceria_sociale.

- 49 KinFolk Coffee Library, „Партнерс Албанија“ за промени и развој, 2020 г., https://partnersalbania.org/wp-content/uploads/2020/02/Kinfolk_web.pdf.
- 50 Интервју со Ненси Драготи, проект менаџер на KinFolk Coffee Library во Драч, декември 2021 г.
- 51 Social Crafting Garage, „Партнерс Албанија“ за промени и развој, 2020 г., https://partnersalbania.org/wp-content/uploads/2020/02/lmzhi_web.pdf.
- 52 За списокот со проекти, види: <https://aapsk.gov.al/wp-content/uploads/2021/05/Financimet-e-fondit-te-posacem.pdf>.
- 53 Автомобилите конфискувани од организирани криминални групи се враќаат во заедницата во форма на мобилни библиотеки, Агенција за управување со одземени и конфискувани средства (ААПСК), 3 декември 2021 година, <https://aapsk.gov.al/en/cars-confiscated-by-organized-crime-groups-are-returned-to-the-community-in-the-form-of-mobile-libraries/>.
- 54 CAUSE – Confiscated Assets Used for Social Experimentations, EU Projects in Albania, <https://euprojects.al/euprojects/cause-confiscated-assets-used-for-social-experimentations/>.
- 55 Повик за изразување интерес за НВО заинтересирани за финансирање проекти преку специјалниот фонд за спречување криминал, ААПСК, 7 декември 2020 г., <https://aapsk.gov.al/en/call-for-expressions-of-interest-for-ngos-interested-in-financing-projects-from-the-special-fund-for-crime-prevention/>.
- 56 Ibid.; ceremony of signing contracts with NGOs declared winners of projects funded by money confiscated from crime, by decision of the Inter-Institutional Committee for Measures against Organized Crime, AAPSK, 25 ноември 2021 г., <https://aapsk.gov.al/en/ceremony-of-signing-contracts-with-ngos-declared-winners-of-projects-funded-by-money-confiscated-from-crime-by-decision-of-the-inter-institutional-committee-for-measures-against-organized-crime/>.
- 57 Наодот се заснова на директно учество на работилницата одржана на 5 мај 2021 година во Србија за социјална повторна употреба на конфискуваните средства од организираниот криминал, којашто ја поддржа ОБСЕ. Повеќе за работилницата види на <https://www.osce.org/secretariat/485576>.
- 58 Интервју со граѓански активист од Србија, ноември 2021 година.
- 59 Jill Thomas, Combating corruption in the Western Balkans: Strengthening regional cooperation in the field of asset recovery, Advice on Individual Rights in Europe (AIRE) and Regional Anti-corruption Initiative (RAI), 2021 г., https://www.rai-see.org/php_sets/uploads/2021/02/2nd-edition-AR-Report-WB-EN-final.pdf.
- 60 Агенцијата за управување со одземен имот лани донирала предмети во вредност од над 760.000 евра, 21TV, 22 август 2021 г., <https://mk.tv21.tv/agentsijata-za-upravuvane-so-odzemen-imot-lani-donirala-predmeti-vo-vrednost-od-nad-760-000-evra/>.
- 61 Стратегијата за јакнење на капацитетите за водење на финансиски истраги и конфискација на имот за периодот 2021-2023 година со акциски план, мај 2021 г., https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/strategii/strategija_za_jaknenje_na_kapacitetite_za_vodenje_finansiski_istragi_i_konfiskacija_na_imot_za_periodot_2021-2023_godina_so_akciski_plan.pdf.
- 62 Информации од Агенцијата за управување со одземен имот, Влада на Република Српска, мај 2021 година.
- 63 Информации од Федералната агенција за управување со запланет имот, Федерација на Босна и Херцеговина, мај 2021 година.

resiliencefund.globalinitiative.net

